

Руслан Пиріг і Віталій Тельвак є знайомими дослідниками життєвого та творчого шляху історика-державника, ідеолога українського національного відродження Михайла Грушевського. До написання біографічного нарису їх спонукала, вочевидь, не лише пам'ятна дата — 150 років з дня народження видатного українця, але й усвідомлення того, що історико-біографічні розвідки набувають в умовах сьогодення, з урахуванням актуалізації антропологічного вектора історичних досліджень, особливої значущості. Нагальною залишається також потреба популяризації постатей діячів України у свідомості серед громадськості. За свідченням самих авторів, вони прагли презентувати нову інтерпретацію феномена Великого Українця, уможливити поглиблений розгляд впливу цієї непересічної особистості на культурне, наукове й суспільно-політичне життя України у минулому й в умовах сьогодення.

У структурі нарису виділено дев'ять розділів: «Дитячі та юнацькі роки», «В Університеті Святого Володимира», «Львівське десятиліття», «У справі єднання України», «На засланні», «На шляхах творення держави», «В еміграції», «Останнє десятиліття», «Епілог долі родини Грушевських». Кожен з них є достеменним і детальним висвітленням однієї з важливих віх життєдіяльності М. Грушевського як науковця, суспільно-політичного та культурно-освітнього діяча і характеризується поглибленим аналізом формуючих впливів у ранні роки, які стали періодом становлення особистості, та світоглядних позицій у часи зрілих пошуків і роздумів, наукової, видавничої, організаційної роботи.

Дослідження значною мірою є людиноцентричним. Особливу увагу автори приділяють родині М. Грушевського як одному із визначальних факторів формування його особистості. Біографічний нарис розпочинається дослідженням коріння роду та етимології родового прізвища і завершується короткими біографічними описами рідних історика, зокрема Катерини й Олександра Грушевських, Сергія Шамрая. У такий спосіб автори унаочнюють тезу про спадковість і тісний взаємозв'язок поколінь в інтелектуальній історії України.

У розділі «Дитячі та юнацькі роки» автори розповідають про родину Грушевських, наголошуючи на тому, що уже в юнацькі роки формувалися особистісні принципи майбутнього науковця, визначалися його життєві орієнтири. У другому розділі, «В Університеті Святого Володимира», М. Грушевський постає як наполегливий, сильний духом чоловік, який здатен подолати ті перепони, що відділяють його від поставленої мети. Третій розділ «Львівське десятиліття» розповідає про його викладацьку роботу в Університеті Франца Йосифа, керівництво Науковим товариством імені Тараса Шевченка. Автори змальовують М. Грушевського як різнопланову особистість, науковця, просвітника, успішного організатора. У цьому і наступних розділах життєвий і творчий шлях М. Грушевського подано на ґрунтовному історичному тлі, у контексті значущих подій, які значною мірою формували майбутнє українського народу: утворення Наукового товариства ім. Т. Шевченка, становлення національних політичних партій, революція 1905–1907 рр., Визвольні змагання 1917–1921 рр., насичена подіями доба 1920–1930-х рр., водночас напрочуд плідна й трагічна для України. Постає М. Грушевського змальовано в оточенні інших ключових фігур української та світової історії першої половини ХХ ст. — політиків, вчених, військових, громадських діячів.

Зі сторінок книги постає величезна за обсягом наукова, видавнича й організаторська діяльність вченого. Автори змальовують його різнопланову громадську та політичну працю, запекле обстоювання своїх світоглядних позицій, вимушене балансування між історією та політикою.

Дослідження має ґрунтовну джерельну базу. Власні висновки та роздуми автори влучно ілюструють уривками з «Автобіографії», «Щоденників» і «Споминів» М. Грушевського, мемуарних творів його сучасників, листування, періодики тощо. Це допомагає зрозуміти глибину особистості історика.

Значну увагу Р.Я. Пиріг і В.В. Тельвак приділили творчій спадщині Михайла Грушевського, через призму якої ними окреслено його життєві прагнення й орієнтири, світоглядні й політичні позиції, висвітлено підґрунтя процесів, що розгорталися у політичному й науковому середовищі тогочасної України.

Історико-біографічний нарис супроводжено низкою візуальних матеріалів: особисті портрети М. Грушевського у різні роки, колективні родинні зображення, документи різного типу (табелі успішності, похвальний лист, титульні аркуші й обкладинки праць, світлини, що фіксують миті історії, сучасником, очевидцем і творцем яких був історик).

Праця Р. Пирога та В. Тельвака «Михайло Грушевський: біографічний нарис» є вагомим внеском у сучасну українську історіографію. Її наукова цінність не обмежується лише біографічним дискурсом. Автори змогли реконструювати складний портрет особистості на тлі епохи. Цим не в останню чергу зумовлюється практична значимість видання, яке може стати у пригоді викладачам та студентам, розширити історичні уявлення широкого кола поціновувачів вітчизняної історико-культурної спадщини.